

Мельник Є.Ю.

канд.пед.наук, доцент кафедри іноземних мов

ФМВ НАУ,

м. Київ, Україна

Слобоженко Р.А.

старший викладач кафедри іноземних мов

ФМВ НАУ,

м. Київ, Україна

**ГРА СЛІВ ЯК ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ПРИЙОМ
(НА МАТЕРІАЛІ ФРАНКОМОВНИХ І АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ)**

«Гра слів» не є терміном в суто науковому розумінні. Вважається, що йдеться перш за все про мовні «експерименти», які носії мови здійснюють на основі певних мовних явищ та механізмів. Грою слів вважається спеціальне використання звукової, лексичної або граматичної форми слів, частин слів, фразеологізмів, синтаксичних конструкцій, що ґрунтується на зіставленні, переосмисленні та обігранні близькозвучних або однозвучних мовних одиниць із різними значеннями [1]. Гра слів зазвичай асоціюється з комічним, з гумором, оскільки вона здатна викликати якщо не сміх, то хоча б посмішку [2, с.9]. Гра слів додає висловлюванням виразності, цікавості, стилістичної забарвленості й активізує увагу слухачів або читачів. Вона зустрічається у спонтанному та підготовленому мовленні і саме в останньому випадку презентується найбільш вдалим зразком, оскільки автори висловлювань мають певний час для вдосконалення своїх текстів.

Гра слів є розповсюдженим публіцистичним прийомом, який активно використовується журналістами переважно у заголовках, оскільки саме заголовок є тією частиною тексту, яку читач бачить першою і яка здатна одразу ж привернути його увагу. Положення цих тез ми ілюструватимемо прикладами гри слів, які було знайдено в публікаціях французького журналу *L'Obs* та англомовних газет *The Guardian*, *The Sun*, *The Daily Mirror* та *New York Post*.

Численність таких прикладів у текстах, створених носіями різних мов, свідчить про універсальність бажання експериментувати з мовленнєвим матеріалом для досягнення певних цілей.

Розглядаючи гру слів, необхідно згадати певний термінологічний апарат, а саме:

- **омоніми** – слова, однакові або подібні за звучанням, але різні за лексичним значенням;
- **омоформи** – різні за значенням слова, однакове звучання яких зберігається лише в окремих граматичних формах;
- **омофони** – слова, різні за значенням і написанням, але однакові за звучанням;
- **омографи** – слова, однакові за написанням, але різні за значенням і звучанням;
- **пароніми** – слова, що мають подібність у морфологічній будові, близькі за фонетичним складом, але розрізняються за значенням.

Серед численних прийомів, завдяки яким досягається ефект гри слів, найчастіше зустрічаються [3; 4]:

- а) **анаграма** (зміна порядку літер у слові задля отримання нового змісту; отримане слово обов'язково існує у словниках);
- б) **каламбур** (гра, що базується на омонімії, омофонії, паронімії або багатозначності (полісемії), задля семантичного зближення двох слів [5, с.197-223]);
- в) **неологізм** (утворення нових слів на основі лексичних одиниць, які вже існують у певній мові);
- г) **слово-валіза** (об'єднання двох слів в одне завдяки скороченню частин одного або обох слів);
- д) **антипаремія** (речення, яке утворюється на основі автентичного прислів'я завдяки використанню паронімії або омофонії для зміни оригінального змісту; на відміну від оригінального прислів'я, яке містить певну мораль або судження, «фальшиве» прислів'я виконує гумористичну роль, і за цією пародією легко розпізнається автентичне прислів'я).

Очевидно, що гра слів апелює до зору та слуху, викликає особливу увагу, яка підштовхує до дедукції особливого змісту та забезпечує певний естетичний досвід. Завдяки грі слів словам або групам слів додається певна семантика, створюються нові слова або модифікуються ті, що вже існують; головна ідея поживляється додатковою ідеєю, мовлення стає енергійнішим та експресивнішим, висловлення набуває «доданої семантичної вартості».

Наведемо та прокоментуємо приклади гри слів, що містяться у текстах, опублікованих у зазначених іншомовних періодичних виданнях.

- **Анаграма**

I Love vélo. Французьке «vélo» є анаграмою англійського слова «love». Завдяки такій грі слів усе речення набуває кумедності.

Англомовний заголовок «*Real fun*» виявляється анаграмою слова «funeral», «*Dirty room*» – «dormitory», «*A Rope Ends It*» – «desperation», «*Bad Credit*» – «debit card», «*Evil's Agent*» – «evangelist».

- **Каламбур**

Каламбур «*La qualité Cali*» базується на співзвучності (омофонії) слів «Cali» (французький співак, творчість якого заслуговує на численні компліменти з боку критики) і початку слова «qualité» («якість»). Каламбурний заголовок «*Maudit Modi*» ґрунтується також на омофонії слів «maudit» («проклятий») і скорочення від «Modigliani» (прізвище відомого митця). Каламбурами, що базуються на омофонії є також заголовки: «*Le vivier de Duvivier*» («le vivier» – «місце, заклад, в якому знаходиться велика кількість людей певного роду діяльності», Julien Duvivier – відомий французький режисер першої половини ХХ століття); «*Miossec aussi sec*» (Miossec – французький виконавець, «sec» – прикметник, який характеризує манеру виконання співака); «*Ne zappez pas Zappa*» («zappez» – старіти, виходити з моди, бути нецікавим; перемикає телевізійні канали, вважаючи їх нецікавими; Zappa – один з найвпливовіших виконавців та композиторів другої половини ХХ століття).

Заголовок «*Burning questions on tunnel safety unanswered*» містить гру слів у виразі «burning questions», який натякає на вкрай важливий, невідкладний характер питання, оскільки йдеться про можливість виникнення пожежі в тунелі під Ла Маншем. У заголовку «*Why are there no aspirin tablets in the jungle? – Because paracetamol!*» каламбур забезпечується вимовою слова «paracetamol» (paracetamol – знеболюючий та жарознижувальний засіб, як і aspirin): Parrots ate them all (папуги з'їли їх усіх). Каламбур у заголовку «*Why the Clyde offer is not so bonny*» апелює до історії США: Боні та Клайд – відомі американські грабіжники, що діяли за часів Великої депресії. Водночас слово «bonny» означає «привабливий, прийнятний», тому заголовок набуває наступного значення: «Пропозиція про поглинання компанією Clyde не прийнятна для акціонерів компанії». У заголовку «*Wood's wife attacked him with wedge! Tiger admits: I'm a cheetah*» слово «cheetah» означає «гепард», а вимовляється як «зрадник, чоловік, який зрадив свою дружину». Гру слів знаходимо також у заголовку «*Breath of fresh heir*» («heir» означає «спадкоємець» і вимовляється як «air» («повітря»)).

- **Неологізм**

Заголовок «*Beyoncez-vous!*» за своєю формою є займенниковим дієсловом у наказовому способі, проте дієслова «se beyoncez» у французькій мові не існує. У рецензії йдеться про новий диск американської співачки R'n'B Beyoncé, тобто у такий кумедний спосіб автор намагається привернути увагу читачів до свого тексту. Очевидно, що «Beyoncez-vous!» є авторським (суб'єктивним) неологізмом, який ніколи не буде відображений у словниках. Гра слів у цьому випадку полягає в утворенні дієслівної форми французькою мовою від іншомовного псевдоніму. Неологізмом, що утворено у подібний спосіб, є заголовок «*Happy-culteurs*», де «happy» є англіцизмом, а французьке закінчення «culteur» означає особу, яка вирощує рослини або розводить тварин (порівняймо «apiculteur» – «бджоляр», «horticulteur» – «садівник»).

Неологізм «*pet-ernity*» у заголовку «*Pet-ernity leave*» нагадує слова «maternity» та «paternity» і називає нову форму соціального захисту – догляд за

домашньою твариною (еквівалент догляду за дитиною: *maternity leave & paternity leave*). У заголовку «*Boy, what a sunrise!*» неологізм «*sunrise*» натякає на народження сина у принца Гаррі та Меган Маркл зі сходом сонця («*sunrise*»)).

- **Слово-валіза**

Заголовок «*Electroglodytes*» утворено з двох слів: «*électro*» та «*troglodyte*» (особа, що мешкає у печері або приміщенні, викопаному у скелі). Зауважимо, що кінець першого слова і початок другого є ідентичними – «*tro*», тобто в цьому випадку ми можемо говорити про **гаплоглогію** (гру слів, яка полягає у тому, що один і той самий склад є кінцем одного слова і початком наступного; при цьому врешті-решт цей склад не повторюється двічі). У тексті йдеться про диск, на якому зібрані твори композиторів електронної музики старшого покоління.

Численні слова-валізи, що утворюються злиттям двох слів, одне з яких обов'язково скорочується, спостерігаємо в англійській пресі: «*advertainment*» (*advertising & entertainment*), «*affluenza*» (*affluence & influenza*), «*Oxbridge*» (*Oxford & Cambridge*). Слово-валіза «*Mompreneurs*» (*mom & entrepreneurs*) стає зрозумілим після ознайомлення зі змістом статті, де йдеться про можливості роботи для матерів, які залишаються вдома для виховання дітей і водночас працюють на себе як фрілансери. У заголовку «*Why They Split: The Brangelina breakup that shocked the world*» слово «*Brangelina*» складається з «*Brad*» та «*Angelina*»: йдеться про подружжя відомих голлівудських акторів.

- **Антипаремія**

«*Le conte est bon*». «*Le conte*» («казка») є омофоном слова «*le compte*» («рахунок»). Оригінальне прислів'я «*Le compte est bon*» використовується стосовно особи, яку заарештовано, буде засуджено і покарано. Проте речення, яке утворює автор за допомогою антипаремії на основі омофонії, означає «Казка є гарною», оскільки в тексті йдеться саме про спектакль-казку.

Різновидом антипаремії можна вважати ті випадки, коли для гри слів замість оригінального прислів'я використовуються назви всесвітньо відомих

творів: «*Parkinson le glas*» (Parkinson – неврологічна хвороба; «Pour qui sonne le glas?» – роман Ернеста Гемінгвея); «*L'amour au temps des caméras*» («L'Amour aux temps du choléra» – роман Габріеля Гарсія Маркеса); «*Jurassic Bark*» («Jurassic Park» – фільм Стівена Спілберга), «*Naming Private Ryan*» («Saving Private Ryan» – назва відомого фільму Стівена Спілберга; футболіст Манчестер Юнайтед Райан Гіггз був причетний до сексуального скандалу).

Гра слів залишається у лінгвістиці темою, яку не можна вважати достатньо дослідженою. Перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо в аналізі та категоризації явищ, які репрезентовані прикладами на кшталт:

1) обігравання сталих виразів на основі омофонії: «*Le mal de mère*» («le mal de mer» – «морська хвороба», «le mal de mère» – «туга за матір'ю»);

2) обігравання власних імен/ назв на основі омонімії або омофонії: «*Crème Solaar*» («crème solaire» – «крем від сонця», «Crème Solaar» – «найкраще у співака на прізвище Solaar»). У рецензії на пригодницьку комедію «Пригоди Паддінгтона» зустрічаємо таку гру слів: «*The director is clearly King with such mastery of the camera, story and cast.*» «King» з великої літери у цьому тексті – Paul King, режисер фільму; «king» означає також «найкращий, найважливіший». У рецензії на фільм про агента МІ-6 читаємо фразу «*I feel I had a real Bond with the character since reading the books*», в якій обігрується «Bond» з великої літери (James Bond, головний персонаж романів британського письменника Яна Флемінга) та «bond» з маленької літери («зв'язок»). У фразі «*I'm glad that the producers said to Colin Firth – "Heyman! Your voice really isn't working."*» гра слів полягає в тому, що Heyman – це кінопродюсер Девід Геймен, а «Hey, man!» – вираз, який використовується при привітанні або для того, щоб привернути увагу). У рецензії на фільм «Kingsman: Таємна служба» для гри слів використовуються імена персонажів та прізвища акторів: «*I spy a new film by Matthew Vaughn – Kingsman: The Secret Service. I can honestly say that this film is Eggsy'lant. The cast were all Strong and really Caine'd some great performances.*», де «Eggsy'lant» утворюється від «Eggsy», імені головного

персонажу, і звучить як «excellent» («найкращий»), а «Strong» та «Caine» – це актори Марк Стронг і Майкл Кейн, прізвища яких асоціюються відповідно з прикметником «strong» та порівняльним словом «kind/ kinda».

3) обігравання різних за звучанням власних імен/ назв та фразеологічних одиниць на основі семантичної тотожності: «*Green toujours vert*» (Eugène Green – французький режисер, відомий своїм оригінальним підходом, креативністю; «être toujours vert» – бути вічно юним, молодим);

4) обігравання назв творів на основі граматичних трансформацій: «*Ma mère, cette héroïne*» (фемінізація назви культового фільму «Mon père, ce héros»);

5) обігравання прислів'їв та приказок без використання паронімії або омофонії: «*Cueillette oblige*» (замість «Noblesse oblige»).

Доцільним, на нашу думку, є також дослідження питання про використання зразків гри слів у навчанні іноземної мови, оскільки опрацювання такого матеріалу активізує аналітичні здібності та креативне мислення студентів, удосконалює уміння усного мовлення, формує соціокультурні знання, допомагає засвоїти певну лінгвокультурологічну інформацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – Тернопiль: Навчальна книга–Богдан, 2000. – 248 с.
2. Van der Toorn, N. Le Jeu de l'ambiguïté et du mot. Ambiguïté intentionnelle et jeu de mots chez Apollinaire, Prévert, Tournier et Beckett. – Brill | Rodopi, 2019. – 210 p.
3. Jeux de mots [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.espacefrancais.com/jeux-de-mots/>
4. Les différents types de jeux de mots [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.jeuxdemaux.com/differents-types-jeu-mot.html>
5. Expression française. Toutes les bases du français à la portée de main. – Paris: Librio, 2007. – 380 p.